

Dzīvesbiedru likums

I nodaļa Vispārīgie noteikumi

1. pants. Likumā lietotie termini

Likumā lietoti šādi termini:

- 1) **dzīvesbiedri** – divas fiziskas personas, kuru starpā ir cieša sociālā saikne ar mērķi rūpēties vienam par otru un kuru starpā ir noslēgts dzīvesbiedru līgums;
- 2) **dzīvesbiedru līgums** – savstarpējs, ar vienošanos pamatots gribas izteikums rakstveida formā, kura mērķis ir reģistrēt divu personu dzīvesbiedru savienību;
- 3) **faktiskie dzīvesbiedri** – divas fiziskas personas, starp kurām pastāv faktiskā dzīvesbiedru savienība;
- 4) **faktiskā dzīvesbiedru savienība** – savienība starp divām fiziskām personām, kuras nav laulātas un nav noslēgušas dzīvesbiedru līgumu, bet šo personu savstarpējās attiecības atbilst šajā likumā noteiktajām dzīvesbiedru savienības pazīmēm.

2. pants. Likuma mērķis

Likuma mērķis ir atzīt un aizsargāt dzīvesbiedru savienību, regulēt dzīvesbiedru, kuru starpā noslēgts dzīvesbiedru līgums, personiskās un mantiskās attiecības, kā arī noteikt gadījumus, kuros pastāv faktiskā dzīvesbiedru savienība, nodrošinot šo personu tiesību uz ģimenes dzīvi aizsardzību.

II nodaļa

Dzīvesbiedru līguma noslēgšanas, izbeigšanas kārtība un tā spēkā neesamība

3. pants. Ierobežojumi dzīvesbiedru līguma noslēgšanai

- (1) Dzīvesbiedru līgumu nevar noslēgt persona, kas nav sasniegusi pilngadību.
- (2) Dzīvesbiedru līgumu nevar noslēgt persona, kas atrodas laulībā vai kura noslēgusi spēkā esošu dzīvesbiedru līgumu.
- (3) Dzīvesbiedru līgumu nevar noslēgt ar radniekiem taisnā līnijā, īsto māsu, īsto brāli, pusemāsu, pusbrāli.
- (4) Šā panta trešajā daļā noteiktais ir spēkā arī tad, ja personu radniecības saites ir izbeigtas pēc vienas personas adopcijas.
- (5) Aizliegts ir dzīvesbiedru līgums starp adoptētāju un adoptēto.
- (6) Aizliegts ir dzīvesbiedru līgums starp aizbildni un aizbilstamo, kamēr nav izbeigtas aizbildnības attiecības.

4. pants. Dzīvesbiedru līguma noslēgšana

- (1) Dzīvesbiedru līgums tiek noslēgts notariālā akta kārtībā, personīgi klātesot abām personām.
- (2) Tiesības noslēgt dzīvesbiedru līgumu ir personiskas. Līguma slēdzējus nevar atvietot pilnvarnieki.

- (3) Notārs pārbauda dzīvesbiedru līguma pušu identitāti, kā arī, vai nepastāv ierobežojumi dzīvesbiedru līguma noslēgšanai, atbilstoši likumā noteiktajai kārtībai par notariālajiem aktiem.
- (4) Informācija par noslēgto dzīvesbiedru līgumu tiek reģistrēta Civilstāvokļa aktu reģistrācijas informācijas sistēmā.

5. pants. Dzīvesbiedru līguma spēkā neesamība

- (1) Dzīvesbiedru līgumu var atzīt par spēkā neesošu, ja:
 - 1) pastāv šā likuma 3. pantā noteiktie dzīvesbiedru līguma noslēgšanas ierobežojumi. Tomēr dzīvesbiedra nepilngadība nav iemesls līguma atzīšanai par spēkā neesošu, ja abi dzīvesbiedri līdz tiesas spriedumam noteikto vecumu ir sasnieguši;
 - 2) nav ievērota dzīvesbiedru līguma noslēgšanas forma;
 - 3) dzīvesbiedru līguma noslēgšanas laikā viens no dzīvesbiedriem bijis tādā stāvoklī, ka nav varējis saprast savas darbības nozīmi vai to vadīt.
- (2) Ja dzīvesbiedru līgums tiek atzīsts par spēkā neesošu, uzskatāms, ka tas nav ticis slēgts. Ja īpaši apstākļi to prasa, tiesa var noteikt citu datumu, kurā dzīvesbiedru līgums ir zaudējis vai zaudēs spēku.
- (3) Prasību par dzīvesbiedru līguma atzīšanu par spēkā neesošu var iesniegt viens no dzīvesbiedriem vai trešā persona, kuras tiesības dzīvesbiedru līgums aizskar.
- (4) Atzīstot dzīvesbiedru līgumu par spēkā neesošu, katrs patur savu mantu, kura tam piederējusi pirms dzīvesbiedru savienības, kā arī to mantu, ko viņš pats iegādājies dzīvesbiedru savienības laikā. Cita manta dalāma tiesas spriedumā noteiktajā veidā.

6. pants. Dzīvesbiedru līguma izbeigšana

- (1) Dzīvesbiedru līgums tiek izbeigts, ja:
 - 1) dzīvesbiedrs ir miris vai ar tiesas spriedumu izsludināts par mirušu;
 - 2) dzīvesbiedri ir stājušies laulībā viens ar otru;
 - 3) dzīvesbiedri savā starpā vienojas un kopīgi iesniedz notāram iesniegumu par dzīvesbiedru līguma izbeigšanu, kas sastādīts Notariāta likumā noteiktajā kārtībā;
 - 4) tiesa nospriež dzīvesbiedru līgumu izbeigt.
- (2) Dzīvesbiedru līgumu var izbeigt tiesa, pamatojoties uz prasību, kuru iesniedz viens no dzīvesbiedriem.
- (3) Tiesa var izbeigt dzīvesbiedru līgumu, ja pastāv objektīvi apstākļi, kuru rezultātā dzīvesbiedri nespēj turpināt dzīvesbiedru savienību vai tā faktiski vairs nepastāv.
- (4) Dzīvesbiedru līgums ir izbeigts:
 - 1) šā panta pirmās daļas 1. punkta gadījumā – ar miršanas brīdi;
 - 2) šā panta pirmās daļas 2. punkta gadījumā – ar laulības noslēgšanas brīdi;
 - 3) šā panta pirmās daļas 3. punkta gadījumā – ar brīdi, kad informācija par izbeigto dzīvesbiedru līgumu tiek reģistrēta Civilstāvokļa aktu reģistrācijas informācijas sistēmā;
 - 4) šā panta pirmās daļas 4. punkta gadījumā – ar tiesas sprieduma spēkā stāšanās brīdi vai citu brīdi, ja tiesa tādu noteikusi.

7. pants. Strīdi, kas izriet no dzīvesbiedru līguma

- (1) Strīdu, kas izriet no dzīvesbiedru līguma, izskata tiesa Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

- (2) Prasījuma tiesība, kas izriet no dzīvesbiedru līguma, ir personiska, tā nepāriet uz mirušā mantiniekiem, bet dzīvesbiedra iesniegto prasību mantinieki var turpināt.

8. pants. Dzīvesbiedru līguma noslēgšana ārzemēs

Pēc Latvijas likuma noteicama Latvijas pilsoņu tiesība noslēgt dzīvesbiedru līgumu ārzemēs. Dzīvesbiedru līguma slēgšanas formu tādā gadījumā nosaka tās valsts likums, kur līgumu noslēdz.

III nodaļa Dzīvesbiedru līguma tiesiskās sekas

9. pants. Dzīvesbiedru personiskās attiecības

- (1) Dzīvesbiedriem ir pienākums gādāt par stabilām attiecībām, kuras balstās uz savstarpēju cieņu un rūpēm vienam pret otru un kopīgo mājsaimniecību.
- (2) Dzīvesbiedri organizē savu mājsaimniecību kopīgi, atbilstoši katra labklājībai.
- (3) Dzīvesbiedri ir vienlīdzīgi savās tiesībās un pienākumos.
- (4) Dzīvesbiedriem neatkarīgi no viņu mantiskajām attiecībām ir tiesības mājsaimniecības ietvaros atvietot vienam otru. Darījumi, ko viens dzīvesbiedrs noslēdzis šīs darbības ietvaros, atzīstami par noslēgtiem arī otra dzīvesbiedra vārdā, ja no lietas apstākļiem nav redzams pretējais.

10. pants. Dzīvesbiedru uzturēšanas pienākums

- (1) Dzīvesbiedriem ir savstarpējs pienākums uzturēt kopīgo mājsaimniecību ar savu darbu un mantu.
- (2) Uzturēšana ietver darbību un mantisku ieguldījumu, kas atbilstoši mājsaimniecības dzīves apstākļiem ir nepieciešams, lai segtu kopējās mājsaimniecības izmaksas un apmierinātu ikdienas vajadzības.

IV nodaļa Faktiskā dzīvesbiedru savienība

11. pants. Faktiskās dzīvesbiedru savienības konstatēšana

- (1) Pieteikumu par faktiskās dzīvesbiedru savienības konstatēšanu izskata Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.
- (2) Pieteikumu par faktiskās dzīvesbiedru savienības konstatēšanu ir tiesīga iesniegt ikviena persona, kura uzskata, ka atrodas vai ir atradies faktiskās dzīvesbiedru attiecībās ar citu personu. Mantinieki var turpināt uzsāktu lietu par faktiskās dzīvesbiedru savienības konstatēšanu.

12. pants. Faktiskās dzīvesbiedru savienības pastāvēšanas priekšnoteikumi

- (1) Faktiskā dzīvesbiedru savienība pastāv starp divām fiziskām personām:
 - 1) kuras vieno cieša, savstarpēji ekskluzīva sociālā saikne;
 - 2) kurām ir atļauts savā starpā noslēgt dzīvesbiedru līgumu;
 - 3) kuras nav vienojušās, ka to attiecības nav kvalificējas kā faktiskā dzīvesbiedru savienība;
- (2) Tiesa, pārbaudot apgalvojumu par faktiskās dzīvesbiedru savienības pastāvēšanu, var ņemt vērā it īpaši šādus apstākļus:

- 1) attiecības starp personām ir ilgstošas;
 - 2) personām ir kopīgs bērns;
 - 3) personām ir kopīga mājsaimniecība;
 - 4) attiecības raksturo savstarpējas rūpes.
- (3) Tiesa, pārbaudot apgalvojumu par faktiskās dzīvesbiedru savienības pastāvēšanu, var ņemt vērā arī citus kritērijus, kurus tā uzskata par svarīgiem.
- (4) Spriedumā, ar kuru konstatēta faktiskā dzīvesbiedru savienība, tiesa nosaka datumu, no kura konstatēta faktiskā dzīvesbiedru savienība. Ja nepieciešams, tiesa nosaka arī datumu, līdz kuram konstatēta faktiskā dzīvesbiedru savienība. Spēkā stājies spriedums par faktiskās dzīvesbiedru savienības konstatēšanu neizslēdz iespēju citā lietā konstatēt faktisko dzīvesbiedru savienību starp tām pašām personām attiecībā uz citu periodu.
- (5) Faktiskā dzīvesbiedru savienība šā likuma izpratnē nevar pastāvēt starp personām, kuras šā likuma 3. pantā noteikto ierobežojumu dēļ attiecīgajā periodā nebūtu varējušas slēgt dzīvesbiedru līgumu.

13. pants. Faktiskās dzīvesbiedru savienības izbeigšana

- (1) Faktiskā dzīvesbiedru savienība šā likuma izpratnē beidzas, ja:
- 1) dzīvesbiedrs ir miris vai ar tiesas spriedumu izsludināts par mirušu;
 - 2) dzīvesbiedrs ir stājies laulībā;
 - 3) dzīvesbiedrs ir noslēdzis dzīvesbiedru līgumu;
 - 4) personu attiecības vairs neatbilst šā likuma 12. panta pirmajā daļā noteiktajām pazīmēm;
 - 5) pastāv objektīvi apstākļi, kuru rezultātā dzīvesbiedri nespēj turpināt dzīvesbiedru savienību.
- (2) Faktiskā dzīvesbiedru savienība tiek uzskatīta par izbeigtu:
- 1) šā panta pirmās daļas 1. punkta gadījumā – ar miršanas brīdi;
 - 2) šā panta pirmās daļas 2. punkta gadījumā – ar laulības noslēgšanas brīdi;
 - 3) šā panta pirmās daļas 3. punkta gadījumā – ar brīdi, kad informācija par noslēgto dzīvesbiedru līgumu tiek reģistrēta Civiltāvokļa aktu reģistrācijas informācijas sistēmā;
 - 4) šā panta pirmās daļas 4. punkta gadījumā – ar brīdi, no kura personu attiecības vairs neatbilst šā likuma 12.panta pirmajā daļā noteiktajām pazīmēm;
 - 5) šā panta pirmās daļas 5. punkta gadījumā – ar objektīvo apstākļu, kuru dēļ dzīvesbiedri nespēj turpināt dzīvesbiedru savienību, iestāšanās brīdi.

14. pants. Strīdi, kas izriet no faktiskās dzīvesbiedru savienības

- (1) Strīds, kas izriet no faktiskās dzīvesbiedru savienības, tiek izskatīts Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.
- (2) Prasījuma tiesība, kas izriet no faktiskās dzīvesbiedru savienības, ir personiska, tā nepāriet uz mirušā mantiniekiem, bet dzīvesbiedra uzsāktu lietu mantinieki var turpināt.